

Autorské právo náleží z pohledu tradičního dělení na právo veřejné a soukromé do odvětví soukromého práva. Je jednou z částí občanského práva¹, které je obecným soukromým právem. § 1 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb. (dále občanský zákoník) stanoví, že právní vztahy vznikající z výsledků duševní tvořivé činnosti upravují zvláštní zákony. Tímto zvláštním zákonem je v oblasti autorského práva zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen „autorský zákon“). Jedná se o komplexní předpis upravující autorskoprávní problematiku. Ve vztahu k občanskému zákoníku (a příp. obchodnímu zákoníku) je předpisem speciálním, má před ním přednost dle právní zásady *lex specialis derogat generalis*. Pokud by se nedal aplikovat ani autorský zákon, ani občanský zákoník, použije se nejprve analogie autorského zákona a následně analogie občanského zákoníku.² Podrobněji se budu platnému autorskému zákonu věnovat v dalších kapitolách, zejména pak v pramenech právní úpravy. Autorské právo se řadí mezi práva duševního vlastnictví. Duševní vlastnictví je pak zahrnuto v širší množině práv k nehmotným statkům. Do ní se řadí³:

- 1) všeobecná osobnostní práva (upravena v § 11 až § 16 občanského zákoníku – právo na ochranu osobnosti),
- 2) práva k nehmotným statkům v oblasti kultury
 - a) práva k individuálním výsledkům tvůrčí činnosti (autorské právo, právo výkonného umělce k jeho autorskému uměleckému výkonu),
 - b) práva k výkonům netvůrčí povahy (právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání, právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv, právo nakladatele na odměnu v souvislosti

¹ M. Knappová, J. Švestka a kol. – Občanské právo hmotné 1, 3. vydání, 2002, str. 53

² M. Knappová, J. Švestka a kol. – Občanské právo hmotné 3, 3. vydání, 2002, str. 191

³ K. Knap, M. Opltová, J. Kříž, M. Růžička – Práva k nehmotným statkům, 1994, str. 21-22

se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu, právo pořizovatele k jím pořízené databázi)

3) průmyslová práva

a) práva k výsledkům tvůrčí činnosti postrádajícím individuální povahu (práva k objevům, vynálezům, zlepšovacím návrhům, průmyslovým vzorům, užitným vzorům, topografií polovodičových výrobků, novým odrůdám rostlin a plemenům zvířat),

b) práva na označení (práva k obchodní firmě, ochranné známce, označení původu výrobků atd.).

Existuje samozřejmě i jiné systematické členění této oblasti právních vztahů, vždy však se stejným nebo velmi podobným obsahem. Průmyslová práva také chrání výsledky tvůrčí duševní činnosti. Individuální povahu má však pouze postup, nikoliv konečný výsledek. Ten je objektivně určen přírodními zákonitostmi a může k němu dojít více osob. V tom je rozdíl od autorského práva, u něhož má individuální povahu naopak výsledek.⁴ V případě ochranných známek může dojít k souběhu s autorskoprávní ochranou. Je tomu tak v případě, že ochrannou známku tvoří obraz u známek obrazových nebo kombinovaných (text a obraz). Pak je ochranná známka zároveň autorským dílem.⁵ Jako příklad lze uvést ochrannou známku Koh – I – Noor, na níž je použit obraz F. Kupky – Slečna s patentkou.

Nehmotný statek není považován za věc. Věcmi podle § 118 občanského zákoníku se v nauce rozumějí hmotné předměty, pokud jsou ovladatelné a užitečné. Věcí může být tedy pouze hmotný substrát (plátno, papír, kámen, sklo, kov, dřevo, sádra, barva atd.), v němž je tento nehmotný statek vyjádřen. Nehmotný statek je statek vytvářený konkrétním duševním projevem autora, je způsobilý být předmětem společenských vztahů, aniž by přitom bylo třeba jeho ztělesnění ve hmotné podobě. Jeho vnímání je nezávislé na existenci hmotného substrátu.⁶ Nehmotný statek může být předmětem občanskoprávních vztahů jako jiná majetková hodnota, pokud to jeho povaha připouští. Takto je to ostatně zakotveno v občanském zákoníku v § 118 odst. 1. Listina základních práv a svobod nabízí oporu pro začlenění nehmotných statků mezi předměty vlastnictví. Podle ní každý má právo vlastnit majetek. Pod pojem majetek lze bezpochyby podřadit i nehmotné statky.⁷

⁴ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 10-11

⁵ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 13

⁶ J. Kříž, I. Hořcová, J. Kordač, V. Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 25, 27

⁷ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 22-23

Autorské právo můžeme chápat ve dvojitým smyslu – objektivním nebo subjektivním. V objektivním se teoreticky vymezuje jako soubor právních norem upravujících společenské vztahy, které vznikají z tvorby literárních a jiných uměleckých a vědeckých děl a z jejich uplatňování ve společnosti. Mohou to být i normy v jiném předpise, než je autorský zákon. V subjektivním smyslu pod něj patří souhrn oprávnění autora k jím vytvořenému dílu.⁸

Toto právní odvětví patří mezi důležité prvky rozvoje společnosti daného státu a ukazuje na jeho vyspělost. Autoři mají samozřejmě zájem na tom, aby realizovali své tvůrčí myšlenky v prostředí, kde mohou sami rozhodnout o dispozici se svým dílem a případně za ní dostat náležitou odměnu. Pokud systém existuje a funguje na patřičné úrovni, mohou nerušeně tvořit dál a přispívat tím ke kulturnímu, vzdělávacímu, estetickému pokroku v případě autorských děl, v širší rovině duševního vlastnictví mohou různými vynálezy, technickými objevy a podobně zlepšovat život a zvyšovat tak úroveň civilizace. Bez právního regulativu by motivace autorů nebo vynálezců byla určitě nižší, z čehož by ani společnost pochopitelně neměla prospěch. Zdravý systém ochrany práv k duševnímu vlastnictví vede k ekonomickému růstu a inovativní činnosti, především pak ke zvýšení přímých zahraničních investic.⁹ Země common law (V. Británie, USA atd.) kladou důraz na ekonomickou stránku, majetková práva autora. Naproti tomu státy kontinentálního práva (Německo, Francie, i ČR apod.) pojímají důvod ochrany autorských práv z pozice teorie přirozeného práva. Dle ní má každý autor přirozené právo obdržet odměnu za svůj výtvar.¹⁰